

631.51

Ա-76

4 AUG 2010

Բ Ա Յ Լ Շ Ե Վ Ի Կ Յ Ա Ն
Յ Ե Ր Ր Ո Ր Դ
Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ա Ց Ա Ն

2. ԱՍՏՎԱԾԱՏՐԹԱՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՎԱՐԻ ՎՈՐԱԿԸ

ՊԵՏՃՐԱՑ

1932

ՅԵՐԵՎԱՆ

15 FEB 2013

ՀՍԽՀ ՀՈՂԺՈՂԱՌՄԱՑ

ԳՅՈՒՂԱՑՆՑՆՍԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐԱԳՐԱՐՆԵ
№ 55 (155)

№ 55 (155)

Պետերբուրգի տպարան

Գլավլիտ 7155 (բ)

Հրատար. 2115

Պատվեր 727

Տիպ 4000

Հանձնված է արտագրության 4 III 1932 թ. ՍՍ. Ֆ. Ա
Տպագրված է 9/III 1932 թ.

17040

631.51

Ա-76

43

ԳԱՐՆԱՆ ՎԱՐԻ ՎՈՐՈՂԵՐ

Գյուղատնտեսության կարևորագույն խնդիրն է ից մեկը բերքի բարձրացման խնդիրն է։ Քափական չէ միայն ցանքսերի տարածությունն ընդարձակել, ալև պետք է այդ տարածություններից, վորքան հնարավոր է, մեծ բերք ստանալ։ Բերքի բարձրացման խնդիրն իրագործելու համար անհրաժեշտ է լրիվ կերպով կիրառել մի շարք ագրո-կուլտուր ձեռնա կոմեր՝ պարարտացում, քաղհան, հողի կառուցվոր մշակում և այլն։ Սակայն, վորպեսզի այս աշխատանքները հաջողությամբ պսակվեն և ցա կալի արդյունք տան պետք է կատարվեն ժամանակին, ճիշտ և լրիվ։

Ներկայումս, գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման շրջանում, լերք շտեմնված արագ տեմպերով աճում ու զարգանում են կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունները, նույն թափով աճում են նաև ագրո-կուլտուր ձեռնարկումների կիրառման հնարա-

վորութիւնները, հետևապես և հնարավորութիւններ են ստեղծվում բարձրացնելու բերքատուութիւնը:

Միայն սոցիալիստական խոշոր տնտեսութիւններում, պլանային աշխատանքի հետևանքով, հնարավոր է այս ամենը ճիշտ և ժամանակին կատարել ու լրիվ կերպով նպատակին հասնել: Ընդհակառակը, մանր, ցիւր ու ցան տնտեսութիւնները հնարավորութիւններ չունեն կիրառելու ազրո կուլտուր ձեռնարկումները, հետևապես և նրանց համար շատ դժվար է բարձրացնել իրենց հողերի բերքատուութիւնը:

Հողի մշակման ամենակարևոր աշխատանքներից մեկը վարն է: Վարը կատարվում է թե՛ աշնանը և թե՛ գարնանը: Տարվա այդ յեղանակներին կատարած վարն ունի իր հատուկ նշանակութիւնը: Սակայն այս գրքուկում մենք կխոսենք միայն գարնան վարի մասին:

ԳԱՐՆԱՆԱՎԱՐ

Գարնան ամենահիմնական և սկզբնական աշխատանքը վարն է: Բոլորին ել լավ հայտնի է, թե ինչ նշանակութիւն ունի վարը: Սռանց վարի մենք չենք կարող հողում վորկէ բան ցանել և բերք ստանալ: Վարը փխրեցնում է հողի վերևի շերտը, վարի միջոցով մենք հողի

ցերեսի ուժասպառ լեղած և փոշիացած շերտը շրջում ենք ցած, իսկ ընդհակառակը՝ ցածի լավ ու բերրի շերտը բարձրացնում վեր: Հողի վերևի շերտը շրջելու միջոցով մենք այդ շերտում զարգացող մոլախոտերին դնում ենք վատ պայմանների մեջ, վորտեղ նրանք չկարողանալով զարգանալ՝ վոչնչանում են: Հողի փխրանալու հետևանքով բավականին քանակութիւնը ոգ է մտնում նրա մեջ, իսկ բույսերի արմատների համար ողջ շատ անհրաժեշտ է, վորովհետև նրանք շնչում են: Բացի դրանից, յերբ հողը փոխք է և ախտեղ ոգ կա, բույսերի մնացորդները լավ են քայքայվում և դրանով հողն ավելի է հարստանում սննդանյութերով:

Սակայն բավական չէ միայն իմանալ, թե ինչ նշանակութիւն ունի վարը, այլ պետք է կարողանալ այդ վարը ժամանակին և լավ կատարել կանոնավոր գործիքների միջոցով, վորպեսզի մեծ արդուժք ստացվի: Տեսնենք, թե յե՞րբ, ինչպէս և ինչով պետք է հողը վարել գարնանը, վորպեսզի նրանից մեծ արդուժք ստանանք:

ՎԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Շատ խոշոր նշանակութիւն ունի վարը ճիշտ ժամանակին կատարելը: Ընդհանրապես

դեռ Ե աշխատել հողը վարել գարնանը, վոր-
քան նար-վոր Ե, շուտ Շուտ վարած հողում
ավելի շատ խոնավութիւն Ե կուտակվում, վո-
րովհետեւ վաղ գարնանը շատ անձրևներ են գա-
լիս, վորոնք վարած հողում հեշտութիւնը են
ներծծվում ու կուտակվում: Բացի դրանից վոր-
քան հողը շուտ են վարում, այնքան էլ բա-
տիւրեաները շուտ են սկսում ալդ հողում աշխա-
տել, որդանական և հանքային նյութերը քալ-
քայլ և հարստացնել հողը աննդարար նյութե-
րով: Ուրեմն, ինքն հողը վաղ են վարել, ապա
նա լավ Ե նախապատրաստվում բամբակի հա-
մար: Թե ինչպէս Ե ազդում վաղ կատարված
վարը բերքի բարձրացման գործում, լերում Ե
Ռուսաստանի մի շարք փորձադաշտերի փորձերի
տվալներին: Այդ տվյալները հետևյալներն են.

Ստացվել Ե մեկ դեպքից

Փորձադաշտեր	Վաղ ցել	Ուշ ցել
1. Սումսկի փորձադաշտ	91 փ.	76 փ.
2. Նովոուրինսկի փորձա- դաշտ	145,5 ,,	105,8 ,,
3. Մոսկովսկի Տեմերյա- զեվի անվ. փորձադ.	168 ,,	112 ,,
4. Գալտավալի փորձա- դաշտ	142 ,,	104 ,,

Սակայն այս դեռ չի նշանակում, վոր ամեն
գեպքում էլ և ամեն հող էլ կարելի յե շատ վաղ
վարել: Վորովհետեւ հողը պէ՛տք Ե վարել ախ
ժամանակ. յերբ նա «հասունացել» Ե, իսկ բո-
լոր հողերն էլ միաժամանակ չեն հասունանում:
Յերբ ասում են, թե հողը հասունացել Ե, ալդ
նշանակում Ե, վոր նրա մեջ այնքան խոնավու-
թիւն կա, վոր վարելիս փուխը հող Ե ստաց-
վում: Ուրեմն վարելու ժամանակը վորոշվում Ե
հողի մեջ լեզած խոնավութիւն քանակութիւնը:
Յեթի վարելու ժամանակ հողի մեջ շատ
խոնավութիւն լի ի, ապա կստացվի «խավար»:
Հողը սկսւմ Ե կպչում Ե գութանին, իսկ
չորանալուց հետո ստացվում են խոշոր կոշտեր,
վոր բոլորովին ցանկալի չի, վորովհետեւ հետո
ալդ կոշտերը փրելու համար ահագին աշխա-
տանք պէ՛տք Ե թափենք: Կոշտերը փշրելիս հո-
ղի մեծ մասը փոշիանում Ե, ալդ փոշին լցվում
Ե հողի խոշոր անքերը և ստեղծվում են շատ
նեղ անցքեր (մազական անոթներ):

Ալդ մազական անոթներով հողի մեջ լեզած
ջուրն արագութիւնը գեր Ե բարձրանում ու
գոլորշիանում: Դրանից հողը շուտ չորանում Ե:
Բացի դրանից, փոխացած հողերը շատ ամուր
են լինում, նրանց մեջ քիչ ող Ե լինում Ե
բույսերի արմատները լավ չեն զարգանում:

Մյուս կողմից լեթե հողը վարենք, այն ժամանակ, լերը չոր եւ քիչ խոնավութիւնն եւ պարունակում—ապա դարձյալ խոշոր կոշտեր եւ մեծ քանակութեամբ փոշի կստանանք, իսկ փոշին եւ կոշտերը, ինչպէս տեսանք, զցում են հողի վտարակը եւ հետագայում նրա մեջ բույսերը լավ չեն զարգանում:

Լավ, փութիւր հող ստանալու համար, պետք ե վարել ճիշտ ժամանակին, այսինքն՝ վոչ աշնան շուտ, փոր «ցխավար» լինի եւ վոչ ել աշնան ուշ, փոր մեծ քանակութեամբ կոշտեր ու փոշի ստացվեն: Սակայն ինչպէս իմանալ վարել ժամանակը: Փորձված գյուղացիներն այդ ժամանակը շատ լավ գիտեն: Այդ նախ եւ առաջ յերևում ե հողի արտաքին տեսքից. լեթե հողի լերեսի շերտը վորոշ չափով չորացել ե, ինչպէս ասում են «քեշը» լիկել ե, ապա ժամանակն ե ե պետք ե վարել: Սակայն լերեքմն այդ լերեսի շերտի չորանալը կարող ե խաբուսիկ լինել ու մենք վարը ճիշտ ժամանակին չկատարենք: Վարելու ժամանակը ճիշտ կարելի լե իմանալ, լեթե հատուկ ձևով վորոշվի հողի խոնավութեան քանակը: Յեթե պարզվեց, փոր հողի մեջ մոտ 50—60 տոկոս խոնավութիւնն կա—ապա ժամանակն ե ե պետք ե վարել: Սակայն գյուղում հողի խոնավութիւնն այս ձևով վորոշելը դժվար

ե, այդպիսի հարմարութիւններ չլինելու պատճառով, դրա համար ել դիմում են հետեւյալ գործնական միջոցին: Վարելիք դաշտից վերցնում են մի բուռ հող ե ձեռի մեջ ամուր սեղմում: Յեթե այդ հողից ջուր դուրս լեկավ, ուրեմն դեռ վարելու ժամանակը չե, լեթե վարենք, կսվաղվի ու կստացվի «ցխավար»: Յեթե հողը սեղմելիս ջուր դուրս չգա, բայց հողի մասնիկներն ամուր կպչեն իրար, ապա այդ դեպքում պետք ե գոտկատելի բարձրութիւնից (մոտ մեկ մետր) զցել ցած ե, լեթե հողը գետին ընկնելով մասնիկների բաժանվի, նշանակում ե, փոր արդեն ժամանակն ե ե պետք ե վարել: Այդ դեպքում հողի մեջ մոտ 50—60 տոկոս խոնավութիւնն ե լինում:

Կարող ե պատահել, փոր ձեռքի մեջ սեղմելիս, հողի մասնիկներն իրար չկպչեն ե հողը փոշիացած դրութեան մեջ մնա: Այս կնշանակի, փոր այդ հողը շատ չոր ե, ուրեմն ժամանակն անցել ե, վարն ուշացրել ենք: Պետք ե ամեն կերպ աշխատել՝ վարը կատարել ճիշտ ժամանակին ե չհասցնել այս դրութեան:

Մեր բամբակացան լըջաններում վարը պետք ե կատարել մարտի լերկրորդ կիսից—ապրիլի առաջին կեսը, վորովհետեւ հողի հասունացումը մոտավորապէս այդ ժամանակ ե լինում:

Տարբեր շրջաններում և տարբեր հողերում
այդ ժամանակը տարբեր է լինում: Առաջին
հերթին պետք է վարել բարձր և թեք տեղում
գտնվող հողերը, փորով հատկապես հողերն ավելի
շուտ են չորանում, իսկ հարթ և ցածր տեղե-
րում գտնվող հողերը կարելի չէ ավելի ուշ վա-
րել:

ՎԱՐԻ ԽՈՐՈԹՅՈՒՆԸ

Վարի խորութիւնը փորոշելիս շատ զգուշ
պետք է լինել և լուրջ ուշադրութիւն դարձնել
փորով հատկապես, լեթե այս խնդրի վրա լուրջ ուշա-
դրութիւն չդարձվի, կարող է իզուր տեղը շատ
աշխատանք ծախսվել:

Ամեն մեկ սանտիմետրով վորը խորացնելը
իջեցնում է աշխատանքի արտադրողականու-
թիւնը և մեծացնում այն ուժը, վոր պետք է
այդ վորը կատարելու համար: Ուրիշակ՝ փորձե-
րը ցույց են տվել, վոր 15 սանտիմետրից 18
սանտիմետրի անցնելիս, այսինքն՝ վարի խորու-
թիւնը 3 սանտիմետրով ավելացնելիս, մեկ հեկ-
տարի վրա թափած աշխատանքը (ծախսված ե-
ներգիան) ավելանում է 40 տոկոսով և վարելու
ժամանակն էլ լերկարում է 20 տոկոսով:

Այս որինակը մեզ ասում է, վոր լուրջ-
քանչուր բույսի համար հողը վարելիս, պետք է

ճիշտ հաշվի առնել. թե այդ բույսը նորմալ ա-
ճելու համար ինչ խորութիւն վար է պահան-
ջում, թե ինչ խորութիւն վար կատարելու
դեպքում ամօսից մեծ բերքը կատանանք, իզուր
տեղ ավելի խոր չվարենք ու հսկայական ուժ
չծախսենք: Սակայն չի կարելի նաև շատ լերե-
վաքեր, փորով հատկապես այդ դեպքում էլ բույսը
լավ չեն կարող զարգանալ, թուլ կմնան և բերքն
էլ պակաս կլինի:

Ինչպես արդեն ասացինք, վարի խորու-
թիւնը, նախ և առաջ, կախած է ցանվելիք
բույսից: Տարբ. բույսեր, տարբեր խորութիւնը
գնացող արմատներ ունեն. հետևապէս՝ ավելի
խոր գնացող արմատներ ունեցող բույսերի հա-
մար վարը պետք է խոր կատարել, իսկ ավելի
սաղր արմատներով բույսերի համար ավելի լե-
րես պետք է վարել: Ուրիշակ՝ հացաբույսերի
համար հողը պետք է ավելի սաղր վարել (13—
15 սմ.), քան բամբակի համար, (18—20 սմ.)
ճակնդեղի համար պետք է ավելի խոր վարել,
քան բամբակի համար և այլն:

Վարի խորութիւն խնդրում շատ խոշոր նը-
շանակութիւն ունի նաև հողի տեսակը և գրե-
թափորապէս հողի լեռնաշղթայը: Վորոշ հողերում,
լեռնաշղթայի բաղկացած է լինում ավազից, կը-
քից, լերբաձև նրա մեջ լինում են վորոշ թու-

նաւոր նյութեր, և յեթե այդպիսի հողերը խոր-
վարենք, ապա այդ յենթաշերտի անպետք, փա-
սակար նյութերը դուրս կգան հողի յերեսը, կը-
վատացնեն նրա վորակը և մեր բույսերը չեն
կարող նորձալ կերպով զարգանալ:

Վարի խորութիւնը կախված է նաև նրա
ժամանակից—աշնան վարը պետք է կատարել
մոտ 15 սանտիմետր խորութեամբ, վերպեսզի
հողի մակերեսը շատ խորդուբորդ լինի, և հողը
մեծ քանակութեամբ ջուր կուտակի: Յեթե վա-
րենք 15 սանտիմետրից ալելի, այդ դեպքում
հողի մակերեսը համեմատաբար ավելի հալթ
կլինի: Յեթե հիմնական վարը կատարվում է
վ.չ.թե աշնանը, ալ գարնանը, ապա պետք է
ավելի խոր վարել, վոր հարթ հողի մակերեսը
հարթ լինի ու շատ ջուր չզոյորչիանա: Գարնա-
նը վարելուց հետո անմիջապէս պետք է հողա-
մասը փոցխել վորպեսզի յեղած խորդուբորդու-
թիւններն ուղղենք և դրանով պակասեցնենք
դժուրընթացութիւնը, մինչդեռ աշնանը հողը պետք է
առանց փոցխելու թողնել, վորպեսզի շատ ջուր
կուտակի:

Մեր բամբակացան շրջաններում վարի մի-
ջին, նորձալ խորութիւնը կարելի չէ ընդունել
18—20 սանտիմետր:

ԱՌԻ ԼԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վարի համար նշանակութիւնն ունի նաև
առի լայնութիւնը, վորովհետև դրանից է կախ-
ված վարի վորակը և նրա արտադրողականու-
թիւնը: Ինչքան առը շատ լայն վերցնենք, այն-
քան ել վարի վորակը ցածր կլինի, վորովհետև
այդ դեպքում հողը չի փշրվի և լավ չի խառ-
նվի:

Առի լայնութիւնը գլխավորապէս կախված
է հողի տեսակից: Ծանր, կավային հողերում
պետք է ավելի նեղ վերցնել, վորովհետև այդ
հողերն ամուր են, և լայն վերցնելու դեպքում
կոշտեր շատ կստացվեն ու դրանով կնկնի վարի
վորակը: Բացի դրանից, այդ հողերի վարելը
դժվար է, և առը լայն վերցնելու դեպքում քա-
շող ուժի համար շատ դժվար կլինի: Ընդհակա-
ռակը, փոխք, ավաղային հողերը կարելի չէ ա-
վելի լայն վերցնել:

Ընդհանրապէս, վորքան առը նեղ վերցնենք,
այնքան ավելի լավ վորակի վար կստացվի, սա-
կայն այդ դեպքում մեծ չափով ընկնում է հողի
արտադրողականութիւնը: Դրա համար պետք է
վերցնել այնպիսի լայնութիւնն առ, վոր շատ
լայն չլինի և դրա հետևանքով չնկնի վարի վո-
րակը և վոչ ել շատ նեղ լինի, վոր շատ ցածր
արտադրողականութիւն տա:

Մեզ մոտ այդ միջին լախութիւնը կարելի
յե ընդունել 25—30 սանտիմետր: 30 սանտի-
մետրից ավելի լախ վերցնելու դեպքում, զգա-
լիորեն ընկնում ե վարի վորակը:

Բարձր վորակի վառ ունենալու համար, պետք
ե կիրառել ախ բոլոր միջոցները. վորոնց մասին
խոսեցիք: Միայն ադ սոյոր պայմանները ճիշտ ե
յով կատարելու միջոցով կարելի ե բարձրացնել
վարի վորակը: Մեծ բերք տալու համար վա-
րի վորակը խոշոր նշանակութիւն ունի. իսկ
բերքի բարձրացումը մեր կողիկտիվ ե խորհրդալին
տնտեսութիւնների ամեն անհրաժեշտ խնդիրնե-
րից մեկն ե:

2278

17040

ԳԻՆԸ 5 ԿՈՊ. (1/2 Վ.)

Յ. Աստաճատրյան

КАЧЕСТВО ВЕСЕННЕЙ ПОХОТЫ

Госиздат ССР Армении
Эривань—1932